

למה ה' מעמיד אותנו בנסיונות?

שיעור לפרשת וירא

פרשת השבוע עוסקת בין השאר בנסיון העשירי של אברהם אבינו ע"ה – נסיון העקידה, והשיעור שלנו יעסוק בנושא של נסיונות, כי את הכח שלנו לעמוד בנסיונות קיבלנו מאברהם אבינו¹. ננסה להבין מהי בכלל ההגדרה של נסיון, מה המטרה של הנסיונות, ואיך עלינו להתמודד איתם.

עשרה נסיונות

המשנה אומרת² "עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו ועמד ככולן". ישנן מספר דעות מהן אותם עשרה נסיונות, ונפרט לפי דעה אחת³:

הנסיון הראשון כשנזרק לתוך כבשן האש באור כשדים.

הנסיון השני שהקב"ה ציווה להפרד מאביו וממשפחתו וללכת למקום זר, ובפרט שלא ידע לאן הקב"ה מוליך אותו.

הנסיון השלישי הרעב שהיה בארץ כנען, כאשר באותו הזמן בכל העולם היה שובע.

הנסיון הרביעי שנלקחה ממנו שרה בירידתו למצרים.

הנסיון החמישי שבאו המלכים להרוג אותו במלחמתו להציל את אחיינו לוט ונאלץ להלחם בהם.

הנסיון השישי בברית בין הבתרים, שראה את הגלות העתידה לבוא על בניו.

הנסיון השביעי שציווה אותו הקב"ה למול את עצמו בגיל צ"ט שנה.

הנסיון השמיני שאבימלך לקח את שרה אשתו.

הנסיון התשיעי שנאלץ לגרש את בנו הבכור במצוות שרה, "וכל הצרות שהיו על ראשו לא היו קשים עליו כמו הדבר הזה, לגרש מביתו את בנו הבכור".

הנסיון העשירי נסיון העקידה.

¹ מאמר ד"ה נתת ליראיך במלוקט א' עמוד קפ"ו

² מסכת אבות פרק ה' משנה ג'

³ מובא בילקוט מעם לועז עמוד תכ"ז

הפרשה ואני – למה ה' מעמיד אותנו בנסיונות?

והשאלה הנשאלת אצל הרבה מהמפרשים היא, הרי נסיון שייך רק בין בני אדם, שהאחד צריך לבחון את נאמנות השני. אבל הרי הקב"ה יודע הכל, ולשם מה הוא זקוק לנסיון?

והרי הקב"ה בוחן לבב אנוש כל אחד לפי מה שהוא, מה היה ההכרח לנסותו. כי זה מתאים לבני אדם שאינם יודעים מה שבלב חברים ורוצים לנסותם.

ילקוט מעם לועז

נסיון – הגבהה

לשאלה זו ניתנו הרבה תשובות, אבל התשובה החסידית היא שהנסיון לא נועד בשביל הקב"ה אלא בשביל האדם שעומד בנסיון. נסיון מרומם את האדם ומרים אותו לדרגה יותר גבוהה מהדרגה בה הוא נמצא, שואילולא הנסיון הוא לא היה יכול להגיע לדרגה כזו. כמו שכתוב: "נתת ליראיך נס להתנוסס". זה הדבר הראשון שעלינו לזכור כאשר אנחנו נתקלים בנסיון.

במצודת דוד פירש - נס מלשון הגבהה והרמה כנס הגבוה, ופירוש נתת ליראיך נס להתנוסס, מעתה תתן ליראיך הרמה להתרומם בעולם ... כנס של ספינה שהיא נראית למרחוק, והיינו דגם במים רבים של מי הים המטיל חרדה על היושבים בספינה, הנה כשם שהנס של הספינה היא עומדת בבטחון וחוזק שמורה על הרוממות וההגבהה, כך יראי הוי' שהם יראיך עומדים חזק בעבודתם בתורה ומצוות מגודל בטחונם שהוא בכח שלמעלה מן הטבע.

ספר המאמרים תרפ"ט עמוד 204

וכפי שהרבי מתבטא במכתב שכתב לנשי ובנות ישראל לרגל ו' בתשרי – יום ההילולא של אמו הרבנית חנה ע"ה, בו הוא מדבר על חשיבות התפקיד של האשה, ועל המשימה שלה בעיקר בשלושת המצוות של חלה, נדה והדלקת הנר:

כאשר מביאים בחשבון כי התפקידים האמורים והאחריות האמורה נתנו לאמהות ולבנות יהודיות על ידי הקב"ה, בורא ומנהיג כל העולם, יכולים להיות בטוחים כי הוא גם סיפק לכל אחת את הכוחות הדרושים לביצוע הדברים בפועל ובמלוא המדה.

לפיכך, כשאשה נתקלת בקושי מסוים בביצוע חובותיה האלווקיות, יש לכך הסבר מובן מאליו: או שהקושי מופרז, ואם לאו, יש לה בודאי את כל הכוחות הדרושים להתגבר על הקושי, וביתר קלות ממה שנדמה לה.

יתר כל כן: אם הקושי הוא בלתי רגיל באמת – מהווה עובדה זו עצמה הוכחה שהקב"ה העניק לה כוחות בלתי רגילים היכולים לבוא לידי גילוי רק על ידי התמודדות או נסיון מיוחדים במינם וכיוצא בכך. במקרה כזה יש לה את הרוח שהיא מגלה בנפשה את הכוחות הבלתי רגילים האלה, והיא מכניסה אותם אל המאגר של כוחותיה המודעים, על מנת לנצל את כל הכוחות במלוא המדה, ללכת מחיל אל חיל, להתעלות יותר ויותר בכל עניני יהדות בחיי יום ויום ובהתנהגות בפועל.

התוועדות תשמ"ה חלק א' מכתב לו' תשרי

הפרשה ואני – למה ה' מעמיד אותנו בנסיונות?

כלומר: א. נסיון נועד לטובתנו. ב. חשוב לא פחות: אם הקב"ה מציב לפתחנו נסיון, הרי בודאי שהקב"ה נותן לנו את היכולות להתמודד איתו.

מספר הרב שבתי סלביצקי, שליח הרבי בבלגיה:

פעם הגיע לבית חב"ד בחור כבן שלושים, מוכשר מאוד, הוא היה אחראי על המחשבים של השוק האירופי המשותף. הוא מאוד התעניין ביהדות והתחיל להניח תפילין, לשמור שבת וכשרות. יום אחד סיפר לי במבט מושפל שהוא נוסע לאיטליה.

לא הבנתי למה הוא מוריד את העיניים כשהוא מספר לי את זה. לא הבנתי מה הבעיה. באחת ההזדמנויות הוא קרא לי הצידה וסיפר לי שפגש באיטליה בחורה לא יהודייה והם החליטו להתחתן. אמרו לו שינסה לגייר אותה, אבל הוא חושב שגיור זה דבר קדוש מידי בשביל לשחק איתו ולהשתמש בו לאינטרסים האישיים שלו רק בשביל להשתיק את המצפון שלו.

הצעתי לו לנסוע לרבי ולספר לו על החלטתו, ואכן, באחד מימי ראשון עמדנו ביחד בתור לחלוקת דולרים. כשהגענו לרבי, הרבי לקח את השטר של הדולר הסתכל לו לתוך העיניים והניח את הדולר ביד של הבחור. בהתרגשות רבה ובקול חנוק אמר הבחור לרבי שיש לו בעיה, הוא הכיר בחורה לא יהודייה והם מעוניינים להתחתן.

הרבי הקשיב בפנים רציניות וחיוך האיר לפתע את פניו ואז אמר לבחור: "אני מקנא בך!"

הבחור היה בשוק וחשב לעצמו: אני כזה פושע ישראל והרבי הענק שבענקים מקנא בי?

הרבי המשיך והסביר לו: "אלוקים נותן לכל אחד ניסיונות. אלוקים העמיד אותך בניסיון הזה דווקא בגלל שהוא מאמין בך, כי הוא מאמין שאתה מסוגל לעמוד בו, יש לך סולם לטפס למעלה. לי לא היה את הניסיון הזה, לכן אני מקנא בך."

הבחור ירד לאולם למטה התיישב בצד ופרץ בבכי. הוא ישב ובכה כמו ילד. נתתי לו להיות קצת עם עצמו. אחר כך ניגשתי אליו. "זה נגמר", אמר לי.

הוא חזר לבלגיה ואפילו לא רצה לדבר איתה. הוא לא התקשר אליה, ורק כתב לה מכתב ובישר לה שהוא עוזב הכול ונוסע לארץ ישראל. היא הגיעה עד אלי וניסתה למצוא אותו, אבל הוא כבר טס לארץ ישראל, שם התחתן והקים משפחה יהודית כשרה.

הפרשה ואני – למה ה' מעמיד אותנו בנסיונות?

כדי להבין איך הנסיון הופך להיות מקפצה שנועדה לרומם אותנו, עלינו להכנס לעומק הנושא של נסיונות.

סוגי הנסיונות

בחסידות מחלקים את הנסיונות לששה סוגים שונים:

כמה מיני בחינת נסיון נזכרים בתורה. הא' מה שכתוב והאלוקים נסה את אברהם, והוא לגלות את לבבו הנאמן, וכמו שכתוב "ומצאת את לבבו נאמן לפניך", שנאמנה לבו את ה' ולא ערער ולא הרהר אחרי מדותיו יתברך.

בכך מוסבר למה נסיון העקידה מתייחס לאברהם ולא ליצחק, והרי יצחק הוא זה שמסר את נפשו? מובא על כך בשם רבי מנחם מענדל מהורדוק, שעצם מסירות הנפש לא היתה כזה נסיון לגבי אברהם שהיה מרכבה לאלוקות וגופו לא תפס אצלו מקום. אלא עיקר הנסיון היה שלא הרהר אחרי מדותיו של הקב"ה, בכך שהקב"ה בעצמו הרי אמר לו כי ביצחק יקרא לך זרע, ועכשיו אומר לו קח את בנך והעלהו.

הב' בענין הנסיון הוא מה שכתוב "ושם נסהו", והוא אם יקבלו יסורין ברצון ... והרמב"ן בפרשת ואתחנן על פסוק "לא תנסו את ה' כאשר ניסיתם במסה" כתב שלא תאמר אם יש ה' בקרבנו לעשות לנו נסים, או שנצליח בהיותנו עובדים לפניו ונשבע לחם ונהיה טובים נשמור תורתו כו'. והוא שלא תהיה העבודה על מנת לקבל פרס, ומכל שכן שלא יהיה זה תנאי עיקרי חס ושלום בעבודתו. והיינו שגם אם יגיע לו צער ויגון על ידי הליכתו בדרכי התורה, לא ימנע כלל לכתו בדרכי התורה והמצווה.

בנסיון הזה ישנם כמה סוגי עבודה שונים: א. להאמין שהכל ממנו יתברך, ב. שמגלה את עצם הנשמה ששם הן ולא שווין, ג. לדעת שהיסורים הם תיקון לנפשו, ד. העבודה שלא על מנת לקבל פרס.

הג' הוא מה שכתוב במתן תורה "כי לבעבור נסות אתכם בא האלוקים", ופירש הרמב"ן שלדעתו הוא נסיון ממש אם יוסיפו עבודה על גמילת הטובה, והוא ענין האהבה ד"כמים הפנים אל הפנים" ... והיינו שמבחינת הקירוב העצום בתוקף ההתגלות כמו ביציאת מצרים ומתן תורה, יהיה התגלות האהבה ביותר.

כאן הנסיון הוא הפוך מהנסיונות הקודמים, ומתבטא לא בענין שלילי, אלא דווקא בענין חיובי. הנסיון מתבטא בדעת והכרה של הכרת טובה אמיתית, הגורמת לאדם להתחזק יותר בעבודת ה'.

הד' הוא מה שאמר דוד המלך ע"ה "בחנני ה' ונסני", לעמוד בנסיון כשיבוא מעשה לידו ולשבור תאות היצר, והוא ענין יראת חטא מפני פחד האלוקים שנגד עיניו תמיד, וכמו שכתוב "ובעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו".

הגמרא מספרת: "אמר רב יהודה, אמר רב, לעולם, אל יביא אדם עצמו לידי נסיון, שהרי דוד מלך ישראל הביא עצמו לידי נסיון ונכשל."

הפרשה ואני – למה ה' מעמיד אותנו בנסיונות?

אמר לפניו, רבונו של עולם, מפני מה אומרים "אלהי אברהם, אלהי יצחק ואלהי יעקב", ואין אומרים "אלהי דוד"? אמר, אינהו, מינסו לי, את, לא מינסית לי [האבות התנסו בנסיונות לפני הקב"ה ועמדו בכולם, אבל אתה לא התנסית כמותם]. אמר לפניו, רבונו של עולם, נסני, שנאמר בקנני ה' ונסני צרפה כליותי ולבי. אמר ליה, מינסנא לך... [אנסה אותך, כבקשתך].

גמרא סנהדרין דף ק"ז עמוד א

הה' הוא מה שכתוב "ובוא האות והמופת כו' לא תשמע כו' כי מנסה ה' אלוקיכם אתכם". והוא התגברות האמונה בה' ובנביאי הקדושים משה אמת ותורתו אמת.

ספר המאמרים תר"פ לאדמו"ר הרשב"ב עמוד ק"ז ואילך

העמידה בנסיון היא שגם אם מגיע אדם שעושה אותות ומופתים, ויאמר לשנות משהו מדברי תורה, לא יתפעלו ממנו בכלל, מתוך ידיעה שזהו רק מבחן שנועד לגלות את האמונה החזקה של בני ישראל.

הבנו אם כן שישנם סוגים שונים של נסיונות, וכעת עלינו להבין מה המטרה שלהם. לשם כך נדרשת הקדמה יסודית הקשורה בהסתכלות שלנו על המציאות. הדברים הם מתוך אחד מהמאמרים היסודיים של הרבי הרש"ב שנקרא 'וידעת תרנ"ז', שאותו נהג הרבי הרש"ב לחזור מידי פעם, ועוסק בהסברת אחדות ה' בעולם.

שמות

הפסוק אומר "וידעת היום והשבות אל לבבך כי הוי' הוא האלוקים. אומר על כך הזוהר שהוי' ואלוקים הם דבר אחד. לכאורה הרי הוי' ואלוקים הם שני שמות שונים של הבורא, מה אם כן המשמעות של דברי הזוהר?

כדי להבין זאת עלינו להבין מה בכלל המשמעות של שמות אצל הבורא. לבורא ישנם שמות רבים – הוי', אלוקים, ש-ד-י ועוד. חז"ל אף מדברים על 70 שמות. למה הבורא צריך שמות שונים?

אפשר להמחיש זאת משמו של האדם. האדם כשהוא נמצא עם עצמו אינו זקוק לשמות. השם של האדם נועד לאפשר לסביבה לתקשר אתו. מה שמו של האדם? תלוי בטיב הקשר איתו. חברים קוראים לו כך, אשתו אחרת, והילדים בשם נוסף. כך בביכול למעלה, הקב"ה בעצמו לא 'זקוק' לשמות. אבל כדי שאנחנו – הנבראים, נוכל לתקשר עם הבורא, התקשורת עוברת דרך שמותיו – סוגים שונים של התגלויות של הבורא.

הדברים מפורשים במדרש שאומר על שאלת משה "ואמרו לי מה שמו מה אומר עליהם":

"שמי אתה מבקש לידע? לפי מעשי אני נקרא... כשאני דן את הבריות, אני נקרא אלוקים. וכשאני עושה מלחמה ברשעים, אני נקרא צבאות. וכשאני תולה את חטאיו של אדם, אני נקרא א-ל - ש-ד-י. וכשאני מרחם על עולמי, אני נקרא הוי', וכו'".

שמות רבה ג,ו

הפרישה ואני – למה ה' מעמיד אותנו בנסיונות?

מכאן שהשמות מכוונים אל הקב"ה עצמו, אלא שהם מתארים אותו במצבי-פעולה שונים. השם 'אלוקים' מתאר את הקב"ה כשהוא עושה פעולות של דין וגבורה; השם 'א-ל' מתאר אותו בשעה שהוא עושה פעולות של חסד; וכך כל השמות האחרים.

מבין שמותיו של הקב"ה, שני השמות המצויים ביותר הם שם הוי' ושם אלוקים.

שם הוי-ה', מלשון מהווה, והיה, הווה ויהיה (עבר, הווה ועתיד), ועניינו לגלות את השפע האלוקי בלי שום דבר שמעלים ומסתיר ומכסה עליו. שם 'אלוקים' עניינו צמצום והסתר השפע האלוקי בתוך מגבלות וגדרי הטבע, לכן 'א-להים' בגימטריא 'הטבע'. באמצעות שני כוחות אלוקיים ברא הקב"ה את עולמו, כמו שנאמר: "ביום עשות הוי-ה אלוקים ארץ ושמים".

לשם מה יש צורך גם בשם הוי' וגם בשם אלוקים?

משל ממשל

אפשר להבין זאת ממשל על 'משל'.

תלמיד הלומד אצל מורה שמפותח מבחינה שכלית בלי פרופורציה אליו, לא יהיה מסוגל לקלוט את הרעיונות של המורה. אם המורה יתעקש בכל זאת ללמד כך את התלמיד, התלמיד יכול להתבלבל. לכן נדרש מהמורה להלביש את הרעיון העמוק בתוך משל פשוט, כדי שהתלמיד יוכל לקלוט אותו.

המשל נלקח מתוך עולם אחר ושונה מהעולם שבו עוסק השכל, ולכן המשל בעצם מסתיר על השכל, כמו בגד שמסתיר על האדם שנמצא בתוכו, אבל רק באמצעות ההסתרה הזו, יוכל התלמיד לקלוט את הרעיון. לדוגמא: שלמה המלך אומר בספר משלי⁴ לְהַצִּילְךָ מֵאִשָּׁה זָרָה. המדרש אומר שאשה זהו משל על התורה, ושלמה המלך מזהיר אותנו שלא להמשך אחרי אשה זרה – חכמות אחרות. מובן כמה גדול המרחק שבין תורה – חכמה אלוקית, לאשה – נברא גשמי, אבל שלמה המלך בוחר להשתמש במשל הזה כדי לבטא את הרעיון.

ההתייחסות אל המשל שונה באופן מהותי אצל המורה ואצל התלמיד. כאשר המורה מתייחס אל המשל הוא רואה דרכו אך ורק את הנמשל המסתתר בתוכו. לעומת זאת התלמיד לא רואה במשל בכלל את הנמשל, ומבחינתו העיקר הוא המשל. אבל היות שבאמת בתוך המשל מסתתר הנמשל, הרי כאשר התלמיד מתעמק במשל, הוא יכול להגיע באמצעותו לכל העומק של הרעיון שקיים אצל המורה.

המסקנה היא שלמרות שמדובר על פעולה שנראית כהסתרה, אבל באמת המטרה של ההסתרה הזו היא אך ורק לצורך הגילוי בעולמו של התלמיד, ולכן אין היא הסתרה אלא גילוי.

⁴ ט"ז, ב

הפרשה ואני – למה ה' מעמיד אותנו בנסיונות?

הנמשל

המשל הזה יעזור לנו להבין את תפקידם של שני השמות בבריאת העולם. בריאת העולם נעשית על ידי התגלות של אור אלוקי. ההתגלות האלוקית הזו נקראת שם הוי' – מלשון מהוה. זהו האור האלוקי שבאמצעותו מתהווה העולם. לכן שם הוי' הוא השם הקשור למדת חסדו של הקב"ה, המורה על השפעה לעולמות ולנבראים ברוב חסדו.

אבל יש 'בעיה' עם האור האלוקי הזה. זהו אור אלוקי לא מוגבל, ומאור אלוקי לא מוגבל, לא יכולים להיבראות עולמות מוגבלים. אם העולם היה נברא משם הוי' עצמו, הנברא היה מפסיק להתקיים במציאות עצמאית, והיה מתבטל אל מול האור האלוקי. לשם כך 'משתמש' הקב"ה בשם אלוקים, כמו שכתוב: "בראשית ברא אלוקים את השמים ואת הארץ" (ובכל סיפור הבריאה מופיע רק שם אלוקים). שם אלוקים מורה על מדת הגבורה הדין והצמצום, המורה על מניעת ההשפעה מהנבראים. תפקידו של שם אלוקים הוא לצמצם ולהעלים את האור של שם הוי', להכניס אותו לתוך 'שפה' מוגבלת כזאת שהעולמות והנבראים יוכלו לקבל אותו. זהו אמנם צמצום אך כל מטרתו היא אך ורק לשם גילוי.

זוהי 'חלוקת התפקידים' שבין שם הוי' ושם אלוקים. שם הוי' מגלה את האור האלוקי הבלתי מוגבל בעולם, ושם אלוקים, מסתיר על שם הוי'. כמו שכתוב⁵: כי שָׁמַשׁ וּמָגֵן הוּא אֱלֹהִים – שם הוי' הוא השמש המאירה, אבל אם השמש תתגלה לעולם בכל עוצמתה, העולם ישרף. ולכן ה' נותן לשמש את הנרתיק – שם אלוקים, המסתיר על אור השמש, ונותן רק לחשיפה מועטת לעבור, כך שהעולמות יוכלו לקבל ולקלוט את האור האלוקי.

אבל בדיוק כמו במשל: שם אלוקים מסתיר רק ביחס אלינו – הנבראים, שאנחנו לא נוכל לראות את ההתגלות האלוקית שקיימת בתוך המציאות. אבל מצד הקב"ה עצמו, אין כאן שום הסתרה, והוא בעצמו נמצא וממלא את כל המציאות כולה. כמו שכתוב⁶: "אם אָסַק שָׁמַיִם, שָׁם אָתָּה; וְאֶצִּיעָה שְׂאוֹל הַיָּם".

ובלשון של ספר התניא:

וְהִנֵּה שָׁם אֱלֹהִים הוּא שֵׁם מֵדַת הַגְּבוּרָה וְהַצְמָצוּם. וְלִכֵּן הוּא גַם כֵּן בְּגִימְטְרִיא הַטְּבֵעַ, לְפִי שְׁמִסְתִּיר הָאֹר שֶׁלְמַעַל הַמְהִינָה וּמְחַיֶּה הָעוֹלָם, וְנִרְאָה כְּאִלו הָעוֹלָם עוֹמֵד וּמְתַנְהֵג בְּדֶרֶךְ הַטְּבֵעַ. וְשֵׁם אֱלֹהִים זֶה הוּא מְגֵן וְנִרְתֵק לְשֵׁם הַוְיָה, לְהַעֲלִים הָאֹר וְהַחַיּוֹת הַנִּמְשָׁף מִשֵּׁם הַוְיָה וּמְהִינָה מֵאֵין לִישׁ, שְׁלֹא יִתְגַלֶּה לְנִבְרָאִים וְיִבְטְלוּ בְּמַצִּיאוֹת. וְהָרִי בְּחִינַת גְּבוּרָה זֶה וְצְמָצוּם הִנֵּה הוּא גַם כֵּן בְּחִינַת חֶסֶד שֶׁהָעוֹלָם יִבְנֶה בוֹ, וְזוֹ הִיא בְּחִינַת גְּבוּרָה הַפְּלוּלָה בְּחֶסֶד.

שער היחוד והאמונה פרק ו'

⁵ תהילים פ"ד, י"ב

⁶ תהילים קל"ט, ח

הפרשה ואני – למה ה' מעמיד אותנו בנסיונות?

לסיכום: יש בעולם שכבה פנימית ושכבה חיצונית, כמו מסכה או מייק אפ על הפנים. המציאות נראית בצורה חיצונית כמנותקת מאלוקות, אבל בתוך תוכה המציאות כולה היא אך ורק אלוקות.

הפסוק אומר:⁷ "וַיֵּדְעַתְּ הַיּוֹם וְהַשַּׁבָּת אֶל לְבָבְךָ כִּי הוּא הָאֱלֹהִים". אומר על כך הזהר שהו' ואלוקים הוא דבר אחד. אל תתבלבלו מהמסכה של המציאות המשדרת כאילו הטבע מתנהל מעצמו. אלא תדעו שמאחורי הטבע – שם אלוקים, נמצא שם הו', ואמיתית המציאות של הטבע היא היא הו' – ההתגלות האין סופית של הבורא.

נסיונות

איך אנחנו יכולים לחשוף ולהיחשף ל'מאחורי הקלעים' של המציאות? לשם כך הבורא נותן לנו נסיונות.

הבה נתבונן בניסיון של אברהם אבינו באור כשדים שהזכרנו קודם:

מה נדרש מאברהם כדי לעמוד בנסיון? נדרש ממנו חיבור לכח שיותר חזק מהטבע. הרי אם הוא היה מתחשב בדרכי הטבע, הוא היה חושש לחייו ולא מוכן לסכן אותם. אבל אברהם היה מחובר לבורא שלמעלה מהטבע, ולכן למרות שעל פי הטבע הוא סיכן את חייו, הרי שהמסירות נפש שלו שלא להתנתק מה' היתה חזקה עוד יותר.

וכאן קרה הנס שהאש שמצד טבעה שורפת, לא שרפה אותו.

הבריאה כפי שהיא מצד שם הו' אין לה שום הגבלות של טבע. מצד שם הו' היות שהוא לא מוגבל, אין שום הבדל בין האש לבין המים לדוגמא. ולכן יכול להיות שהאש לא תשרוף והמים לא יכבו את האש. כל המציאות של הטבע, שהאש שורפת, והמים מכבים את האש וכו', היא תוצר של זה שהאור של שם הו' עובר דרך שם אלוקים שמצמצם ומגביל את האור האלוקי, ומכניס אותו לתוך מסגרות מוגדרות ומוגבלות.

הנס של אברהם אבינו היה תוצאה ישירה של העמידה שלו בנסיון. נס הוא התגלות של אור אלוקי שלמעלה מהטבע. אברהם נשאר מחובר לאור שלמעלה מהטבע. הוא לא התפעל מהמסכה, אלא ידע שמאחורי המסכה מסתתר האור האלוקי שלמעלה מהטבע. כשאברהם אבינו לא התפעל מהטבע של האש, ונשאר למרות הסכנה מחובר לבורא, נעשה לו נס שלמעלה מהטבע, ומצד האור שלמעלה מהטבע האש כבר לא שורפת.

דוגמאות נוספות לכך היא הסיפור על רבי חנינא בן דוסא⁸, שכשלא היה לאשתו שמן להדלקת נרות שבת אמר: "מי שאמר לשמן שידלק, יאמר לחומץ שידלק", כי כשמתעלים

⁷ דברים ד', ל"ט

⁸ תענית כ"ה, א

הפרשה ואני – למה ה' מעמיד אותנו בנסיונות?

למקור האלוקי, אין הבדל בין שמן לחומץ. דוגמא נוספת היא מאליהו בהר הכרמל שהאש ירדה מן השמים וליחכה את המים שהיו על מזבח ה'⁹.

זוהי המטרה של הנסיונות. כל נסיון נועד לעמת אותו ולבחון האם אנחנו מתפעלים מהמסכה – המעטפת של הטבע, ונבהלים, או שאנחנו מכירים בכך שמאחורי המסכה מסתתר הבורא שלמעלה מהטבע, ולכן אין לטבע שום תפיסת מקום לגביו. כאשר האדם עומד בנסיון הוא חושף בעצמו את האור האלוקי שלמעלה מהטבע ומתעלה אליו.

הנה ענין הנסיונות הם העלמות והסתרים שמעלימים ומסתירים על האמת, שאם היה יודע את האמת כמו שהוא, לא היה בזה נסיון כלל, כי אם כל ענין הנסיון הוא מפני שמעלים ומסתיר על האמת, ועל ידי זה שעומד בנסיון הרי הוא בא לאמיתות הדבר.

...על ידי שעומד בנסיון נגד ההגבלות שמצד ההעלמות וההסתרים דשם 'אלוקים', הרי הוא בא לגילוי אור אין סוף הבלתי בעל גבול שלמעלה מגבול הטבע.

...וכמו שהוא בנסיון דאברהם אבינו עליו השלום, שעל ידי שעמד בנסיון בא לגילוי אור אין סוף הבלתי בעל גבול, כמו כן הוא לפי ערך בכל נסיון ונסיון שהאדם עומד נגד לבושי הטבע בהנהגת העולם שהן העלמות והסתרים שמונעים ומעכבים מתורה ועבודה, והוא עומד נגד כל מונע ומעכב שלא להיות נפרד מאלוקות חס ושלום, ויעסוק בתורה ועבודה כל אחד ואחד לפי ערכו, הרי הוא בא על ידי זה לגילוי אור עליון שלמעלה מן הטבע. ועל זה היה ירידת הנשמה למטה.

...וזהו ענין הנסיונות מה שכתוב "כי מנסה ה' אלוקים אתכם כו'", תכלית הכוונה בכדי לבוא לבחינת גילוי אור אין סוף שלמעלה מהטבע.

(מאמר 'יודעת היום' תרנ"ז)

ולדוגמא אפשר לראות זאת בענין הפרנסה: בן אדם יכול לחשוב שהמציאות מפריעה לו להצליח בפרנסתו. כדי להצליח בפרנסה הוא צריך להיות בעסק מבוקר ועד ערב, ואם הוא יפנה זמן ללימוד ותפילה, הוא יפגע בפרנסתו. הוא גם חושב שהוא חייב לעשות תחבולות שונות ו'לעגל פינות', ואחרת הוא לא יצליח להרוויח.

אבל האמת היא שהעולם לא באמת מפריע ליהודי להתנהג כפי שה' רוצה. יהודי יכול להצליח בפרנסה גם אם יקפיד על עבודת ה' כראוי וישמור על כללי היושר לפי התורה. כשיהודי עומד בנסיון ושומר על כך, הוא אכן זוכה שיתגלה לו בנפשו האור האלוקי שלמעלה מהטבע. זהו פירוש המילה נסיון – מלשון "ארים נסי", כמו התורן שמוגבהת מעל הספינה, כך הנסיון מרומם ומגביה את האדם למעל למגבלות העולם.

זהו המסר מהנסיון הראשון של אברהם אבינו באור כשדים. נסיון הוא בעצם מבחן שמעמיד אותנו בפני בחירה באיזה תדר של המציאות אנו בוחרים לחיות. מטרתו לרומם אותנו ולהעביר אותנו מהתדר הטבעי, לתדר על טבעי, על ידי כך שאנחנו לא מתפעלים ממנו, ונשארים מחוברים וקשורים לקב"ה.

⁹ מלכים א' פרק י"ח

הפרשה ואני – למה ה' מעמיד אותנו בנסיונות?

עבודת הבירורים ועבודת הנסיונות

כיצד הדרך הנכונה להתמודד עם הנסיון? את זאת נוכל ללמוד מההתמודדות של אברהם אבינו בדרכו לנסיון האחרון – נסיון העקידה.

עמידה בנסיון היא סוג עבודה כזו שכל ההתמודדות איתו היא בכלל לא בהתעסקות עם המציאות, אלא בהתעסקות של האדם עם עצמו – לחשוף ולגלות את הנקודה הכי עמוקה בנפש שלו. במילים אחרות, כל עבודה אחרת יש בה גם מימד אוביקטיבי (וכמובן גם מימד סוביקטיבי שמשליך על ההתמודדות). נסיון לעומת זאת, כל כולו אך ורק סוביקטיבי, ולכן כל כך חשוב לנו להבין איך להתמודד איתו נכון.

העבודה הכללית של הנשמה בעולם הזה, נקראת 'עבודת הבירורים'. בכל דבר בעולם ישנו ניצוץ אלוהי, והעבודה שבשבילה ירדה הנשמה למטה, היא להעלות ולברר את אותם ניצוצות. בכך היא מתקנת את הניצוצות, ובדרך ממילא להתעלות למקום גבוה יותר מהמקום בו היתה הנשמה טרם ירידתה. העבודה היא להתעסק עם האוביקט – החפץ שבו נעשית המצוות עשה, או להרחיק את האוביקט – החפץ שבאמצעותו מתבצעת מצוות לא תעשה.

אבל אם ניקח את הדוגמא הקלאסית של נסיון – הנהר שניסה למנוע מאברהם להגיע להר המוריה כדי לעקוד יצחק בנו, נראה שבעצם לא היה כאן שום אוביקט, אלא רק מציאות דמיונית, שכל מטרתה היתה אך ורק לנסות ולמנוע ממנו להגיע אל היעד והמטרה שלו – רצון ה'. ממילא העבודה של אברהם לא היתה אוביקטיבית כלל, אלא אך ורק סוביקטיבית – לגלות בתוכו את תעצומות הנפש, שאפשרו לו להמשיך וללכת אל המטרה. כל העבודה היא לעורר בעצמו את הכח העצמי – 'יחידה שבנפש', לעמוד בתוקף נגד כל מונע. "דהנסיון אינו דבר מצד עצמו, רק שהועמד דבר להעלים ולמנוע... וגם הנסיון בפועל, הוא לא בדרך מלחמה, היינו לא בדרך טענה ומענה, רק לעמוד נגד המונע". ומצד ההתגלות של היחידה שבנפש הוא מגיע למצב שבו המציאות בכלל לא תופסת אצלו מקום ולא משנה אצלו כלל, ולכן הוא לא מתפעל לחלוטין מהנסיון.

זו הסיבה שעיקר העבודה המאפיינת את הדורות האחרונים היא עבודת הנסיונות "שיש בו ריבוי העלמות והסתרים ביותר וריבוי נסיונות"¹⁰, כי התפקיד שלנו הוא לברר את הניצוצות האחרונים שירדו למקום הנמוך ביותר. זה עצמו שאנחנו מתמודדים עם נסיונות כל כך קשים שלא היו בדורות הקודמים, מהווה הוכחה שיש לנו את הכח לעמוד בנסיונות על ידי כך שמכירים שזהו רק נסיון, בשונה מהדור של גלות מצרים שעליו נאמר "ולא שמעו מקוצר רוח ומעבודה קשה", כלומר שעבודת הנסיונות רק בלבלה אותם¹¹.

עבודת הנסיונות היא בענין שאינו דבר מצד עצמו רק שהועמד דבר להעלים ולמנוע, ולכן ההתעסקות של האדם היא עם עצמו, לעורר את הכח העצמי שבו שהוא התוקף

¹⁰ מאמר ד"ה נתת ליראיך ה'תשי"א

¹¹ שם

הפרשה ואני – למה ה' מעמיד אותנו בנסיונות?

לעמוד נגד הנסיון, ולא להתפעל ממנו כלל, ועד שאינו נכנס בטענות ומענות ורק עומד בתוקף שאחרת אי אפשר ומבטל הנסיון מכל וכל.

ועל ידי תוקף זה מתבטל הוא באמת כי מתגלה אמיתית הדבר שהוא ענין שאין לו מציאות, וכל מציאותו היא רק כדי שיתגלה אצל האדם עצם נפשו, שהוא הרצון הפנימי שלו שלמעלה מהתלבשות בכלים. ועל דרך הנסיון דאברהם בנסיון העקידה (שעיקר פתיחת הצנור דמסירות נפש על ידי אברהם היה בהנסיון דעקידה), שעיקר הנסיון היה בענין הזריזות ... וכמאמר רבותינו ז"ל דנעשה לפניהם נהר גדול כו' ומכל מקום לא נתפעל אברהם והלך למלאות שליחותו של הקב"ה, וירד לתוך המים כו', ועל ידי זה נתבטל מציאות הנהר, כי על ידי התוקף שלו נתגלה האמת שכל מציאותו של הנהר היתה רק כדי לנסותו כו'.

...כך צריך להיות גם בעבודת כל אחד ואחת, שנלך בדרך ישרה אשר הורנו מדרכיו ונלכה באורחותיו, לעמוד בתוקף שלא להתפעל משום מניעות ועיכובים בעבודת ה', כי מאחר שהולך למלאות שליחותו בעלמא דין, הרי אין להנסיון מציאות, ורק מנסה ה' אלקיכם אתכם לדעת הישכם אוהבים את ה' אלקיכם, וע"י התוקף ומסירות נפש מתבטל הנסיון.

מאמר נתת ליראיך תשל"ו

הערה לסיום: אם הנסיונות מביאים תועלת כה גדולה בעבודת ה', מדוע אנחנו מבקשים מידי יום "ואל תביאנו לא לידי נסיון"?

התשובה היא שבנסיון יש הימור: אם האדם אכן עומד בו, הוא מתעלה ומתרומם, אך ייתכן שחלילה האדם יכשל בו. כפי שראינו אצל דוד המלך.

בנוסף: הנסיון עצמו יכול לפגוע בעבודת ה' ולהחליש אותה. כאשר עובר התמודדות בריאותית, כלכלית וכדו', בשעת מעשה יהיה לו קשה מאוד לעבוד את ה' כראוי. ומכיוון ש'המעשה הוא העיקר', לכן אנו לא מבקשים נסיון. אך לאידך, כאשר אנו נצבים לפניו, אנו צריכים לזכור מהי מטרתו.